

מלה אחרונה

ללמד את ילדיכם לחשוב - זהו אולי הדבר החשוב ביותר שאתם יכולים לעשות למענם. הם יתבגרו ויחיו בעולם מורכב שבו מידע, השכלה פורמלית ומיומנות מקצועית לא יספיקו. יהיה עליהם להיות מסוגלים לחשוב על דברים ברמה של ניהול עסקים, ברמה מקצועית ואישית, וזה ידרוש חשיבה רבה. מוטב שחשיבה זו תהיה חשיבה מיומנת ולא חשיבה מרגע לרגע.

ללמד את ילדיכם לחשוב - זהו אולי הדבר החשוב ביותר שתעשו למען החברה והעולם. רווחת העולם בעתיד תדרוש חשיבה רבה, הן של מומחים והן של אנשים רגילים. יהיה צורך לחשוב בכובד-ראש על בעיות ולהתחשב בערכים (סביבתיים ואחרים). חשיבה ביקורתית לעולם לא תספיק - אנו זקוקים גם לחשיבה בונה, פורה ויצירתית. יש צורך גם בחשיבה טובה יותר כדי להתמודד עם סכסוכים וחילוקי-דעות שעשויים להתעורר; שיטות היריבות הישנות הן אטיות, בזבזניות והן נעשות יותר ויותר מסוכנות.

בספר זה ביקשתי להציג מספר מיומנויות חשיבה. אלו מיומנויות פשוטות למדי, אבל אם לומדים אותן ומשתמשים בהן ביעילות, הן יכולות לשפר לאין-ערוך את החשיבה. השקפה זו מבוססת על שנים של ניסיון בתחום זה, לגבי ילדים ומבוגרים כאחד.

אני מאמין כי חשיבה היא מיומנות שניתן ללמוד אותה, לתרגל אותה, ואף ליהנות ממנה. מרגע שנצלילח לנתק את ה"אגו" שלנו מן החשיבה ולהתעלות מעל לגישה של "אני צודק - אתה טועה", תיהפך החשיבה לחוויה מהנה.

הספר עוסק ב"פעולות" ובמיומנויות החשיבה הדרושות כדי להביא לביצועם של דברים, נושא שהחברה מעולם לא ייחדה לו את מקומו הראוי. מאז ומעולם עסקה החשיבה בהגות, בהרהורים, בניתוח ובביקורת, אולם בעולמנו המתקדם אי אפשר שמצב זה יימשך - כבר לא די בכך.

יכולות, בוודאי, להיות דרכים טובות יותר לבטא את מה שהצגתי בספר זה;

נספח : מועדוני חשיבה

תמיד אפשר למצוא חסרונות ולטעון שיש גישות טובות יותר. בסופו של דבר החשוב הוא להיות מעשי. גם אם אין זה שיא השלמות. החומר שמופיע בספר זה נוסה במשך שנים רבות. פילוסופים היושבים במגדלי שן טענו, מפעם לפעם, ש"דברים אלו אינם יכולים לפעול ולהצליח", אך במציאות זה אכן פועל, ופועל טוב, וזהו המבחן החשוב.

אינני מצפה שקוראי הספר יזכרו כל פרט ופרט ממנו, אבל גם אם ייזכרו כלים או מנהגים ספורים בלבד וייעשה בהם שימוש - תהיה בכך תרומה רבה. כמה פעמים בחיים קורה לך שאתה מאמץ לך הרגל או שיטת חשיבה המלווים אותך עד סוף ימך?

אתה יכול לחזור שוב ושוב אל הספר ולאמץ בכל פעם משהו חדש ממה שהספר מציע.

חשיבה איננה אינטליגנציה, או מידע, או להיות צודק; חשיבה היא מיומנות עשייה - שאותה ניתן לשפר. בכל רמה של חשיבה אפשר לשפר מיומנות זו, אם רק נרצה בכך. ספר זה נועד לתרגם את ה"נרצה בכך" לסדרה של צעדים מעשיים שבהם ניתן לנקוט. יעדים אינם באים לקראתך - אתה הוא זה שצריך לנקוט בצעדים להשגתם. אם יש את נפשך להיות חושב טוב יותר - ספר זה מציע לך את הדרך.

מסגרת לתרגול מעשי ולהנאה מהחשיבה מוצעת לפניך בנספח שלהלן.

הפרק על מועדוני חשיבה נפרד משאר פרקי הספר. אף אחד אינו חייב להקים מועדון חשיבה או להשתתף בו. המבנה של מועדון-חשיבה נועד לאלו שרוצים לנצל את ההזדמנות:

1. למשפחות בודדות או לקבוצת משפחות הרוצות לקיים מסגרת פורמלית יותר, כדי לעבור על ספר זה ולפתח את מיומנויות החשיבה.

2. לאלו שלמדו את מיומנויות החשיבה המוצגות בספר זה, אך חשים כי ללא תרגול תכוף, מיומנויות אלו עשויות להתנוון. ייתכן שאנשים אלו ירצו להמשיך ולפתח את כישוריהם (בעזרת חומר נוסף שלי).

3. לאנשים שהתחילו ליהנות מחשיבה ורוצים שתהיה להם הזדמנות לכך - בדומה להנאה מספורט או מתחביב. אם יש מקום, זמן ואנשים אחרים, יהיה בכך משום יתרון.

4. לאלו היודעים כי הם חסרי משמעת עצמית כדי ללמוד ולתרגל את מיומנויות החשיבה בעצמם - וכן לאלו שנהנים יותר לעשות זאת בחברותא.

5. לאלו הרוצים להעניק בסיס ומטרה לפגישות שללא פעילות כזאת היו נשארות בבחינת פגישות חברתיות גרידא.

מטרת מועדוני החשיבה

לאנשים שונים יכולות להיות מטרות שונות בהקמת מועדוני חשיבה או בהצטרפות למועדון קיים. למועדון החשיבה חמש מטרות עיקריות והן:

1. ללמוד ולפתח מיומנויות חשיבה בדרך מכוונת. לימוד החשיבה כמיומנות.

מועדון שרוב חבריו הם פנסיונרים, ייתכן שיעדיך דיון על בעיות עולם.

עקרונות

כללית, עקרונות החשיבה הטובה שנדונו בספר זה יהיו את הבסיס לחשיבה שתתקיים במועדוני החשיבה. בכל אופן, כדאי לציין חמישה עקרונות יסודיים:

1. החשיבה חייבת תמיד להיות חשיבה בונה (קונסטרוקטיבית).
 2. החשיבה מכוונת לקראת פעולות (מיומנויות של עשייה) ולקראת חשיבה יעילה; המטרה של המועדון אינה הרהורים פילוסופיים לשמם.
 3. יש כאן עניין ישיר בפיתוח ושיפור של מיומנויות החשיבה, ולא בהצגת פיקחות או לספק לך במה שבה תוכל לנצח בוויכוחים.
 4. חשיבה חייבת להיות מהנה; החשיבה אינה צריכה להיות מסובכת מדי או ליצור לחץ אמוציונלי רב מדי.
 5. המועדונים יהיו מבוססים על הגישה שלי לחשיבה. זה חשוב מאוד, כי ערכוב של גישות שונות יכול ליצור בלבול מוחלט, גם אם גישות אלה בעלות ערך. גם בספורט - מאמנים רבים מדי יוצרים ערבוביה.
- אפשר לקיים מועדוני חשיבה המבוססים על עקרונות שונים. כל אחד חופשי לעשות כן. אני מאחל לך הצלחה.
- להלן אציג את הצעותיי.

עניינים מעשיים

ההצעות ניתנות כאן כקווים מנחים בלבד. אפשר להתאים אותן או לשנותן בהתאם לתנאים או לאופי הקבוצות המסוימות.

2. הזדמנות מיוחדת לתרגל מיומנויות חשיבה. כלומר, לשפר את מיומנויות החשיבה, למנוע את הדרדרותן, ולהפיק הנאה לשמה מעצם החשיבה (כספורט או כתחביב).

3. יישום מיומנויות החשיבה לבעיות, משימות ופרויקטים. אלה יכולים להיות בעלי אופי אישי, אופי מעשי, או בעיות מרוחקות - שאינן נוגעות ישירות לחושבים. לתרגול של מיומנויות החשיבה, כמו לתוצאות, יש ערכים.

4. סיבה להיפגש וליהנות מחברתם של אחרים. חשיבה מספקת דרך חיובית ומעניינת לקשר בין אנשים. במקום לנהל רק שיחות נימוסין יש מסגרות לדיון רציני.

5. בסיס ממנו ניתן לשכנע כי חשיבה היא כישור מהנה, כי חשיבה ניתנת ללימוד, כי חשיבה בונה (קונסטרוקטיבית) חשובה לרווחת העולם בעתיד.

פעילויות של מועדוני חשיבה

הפעילויות המיוחדות של מועדוני החשיבה, שיידונו לפרטיהן בהמשך, הן:

1. לימוד מיומנויות חשיבה.
2. תרגול מיומנויות חשיבה.
3. יישום מיומנויות חשיבה לפרויקטים מיוחדים.
4. יישום מיומנויות החשיבה לעניינים פרטיים או מקומיים.
5. חשיבה ודיון על בעיות מרכזיות.

הרכב פעילויות אלו ישתנה בהתאם להרכב החברים ולמוטיבציה שלהם וכן על-פי מועדון החשיבה המסוים. לדוגמה, מועדון של אנשים צעירים ייתכן שירצה להתרכז בפיתוח מיומנויות חשיבה; מועדון המורכב מאנשים מבוגרים, פעילים, ייתכן שירצה ליישם חשיבה לפרויקטים מסוימים;

נסיעות ואילוצים אחרים.

אפשר לשנות את משך הפגישות כך שכמה מהן יהיו ארוכות יותר וכמה קצרות יותר, אך את זאת צריך לציין מראש.

תמיד יכול לבוא במסגרת פגישה חלק חברתי בתום החלק של העבודה, שלא יהיה מוגבל בזמן. מכל מקום, אין למשוך את פעילות החשיבה אל תוך החלק החברתי של הפגישה.

תכיפות הפגישות של המועדון:

ההעדפה שלי היא תכיפות של אחת לשבועיים. אם הפגישות קצרות ונעשות בחוג המשפחה, מוטב לקיימן אחת לשבוע; זה חשוב לפיתוח המיומנויות. אם המשתתפים במועדון הם אנשים המגיעים ממרחק, פגישה אחת לחודש היא אולי התכיפות האפשרית.

הפגישות יכולות להתקיים בזמנים קבועים (יום מסוים בשבוע, בשעה מסוימת). זוהי לאין ערוך מסגרת הזמן היעילה ביותר. מועדונים המשנים מדי פעם את הזמנים על-מנת להתאימם לאנשים שונים, לעתים קרובות מתפרקים. בכל מקרה, זמן הפגישה הבאה חייב להיות מצוין בסוף הפגישה הנוכחית.

מארגן המועדון:

ההצלחה וההמשכיות של כל מועדון תלויה במידה רבה במרץ וביכולת של יוזם ומארגן המועדון. אדם זה חייב להיות בעל מרץ רב, יכולת להסתדר עם אנשים וכושר ארגון. הוא אינו חייב להיות חושב גדול או אפילו אינו חייב להבין באופן מיוחד את מיומנויות החשיבה. אם יש צורך בכך, אפשר שאדם אחר יארגן את הצעדים המעשיים של הפגישה.

חייב להיות מארגן אחד. רוטציה באחריות בין המארגנים אינה מצליחה. במשך הזמן יכול המארגן להקים ועדה תומכת שתתחלק עמו בעבודה.

משמעת:

חשיבה מטבעה היא חופשית; חשוב, לכן, שתהיה מלווה בבקרה ובמשמעת עצמית. ללא בקרה ומשמעת המועדון עשוי ליהפך במהירות לבמה להבעת דעות ולהתנצחות בוויכוחים שבהם אדם אחד או שניים מנסים להרשים את השאר. אם זה מה שהקבוצה רוצה - שחברי המועדון המסוים ייהנו מכך; אך לא לזה התכוונתי במושג של "מועדון חשיבה".

המשמעת העיקרית הנדרשת היא בתחומי הזמן והמוקד. אם קיימת משמעת זמן מבוקרת, המוח הופך להיות ממושמע גם בקשר לעניינים אחרים. משמעת זמן פירושה להתחיל ולסיים בזמן קבוע; פירושה היצמדות ללוח הזמנים שנקבע מראש לתרגיל; פירושה הפסקת הדיון בתום הזמן שהוקצה לכך.

שנים של ניסיון הראו כי קביעת גבולות של זמן לחשיבה מאפשרת לאנשים לחשוב בצורה הרבה יותר פורה והרבה יותר מהירה. ללא משמעת זמן יש פשוט פטפט, היסחפות וויכוח.

משמעת בקביעת מוקד החשיבה גם היא חשובה מאוד. הכוונה להגדרה מדויקת של המשימה, של כלי החשיבה, או של התרגיל. משמעת "מוקד" פירושה לדעת היכן אתה נמצא ומה בדיוק אתה מנסה לעשות. זה עשוי להיראות כאילו אתה קמקטר ומדכא את החשיבה, אבל לא מיניי ולא מקצתי. אם אתה יודע מה אתה מנסה לעשות, אתה חופשי באשר לדרך שבה תעשה זאת. אם אינך יודע מה אתה מנסה לעשות, אינך חופשי כלל אלא מבלבל. לעתים קרובות מדי אנו מחליפים בין המושגים "בלבול" ו"חופש".

משך הפגישות של המועדון:

אף פגישה אסור שתמשך יותר משלוש שעות.

משך פגישה אחת יכול להיות שעה אחת, שעתיים או שלוש שעות. זה תלוי לחלוטין בחברים של המועדון ובשיקולים מעשיים - כמו השעה ביום,

יומן המועדון:

חייב להתנהל רישום פורמלי בכתב של כל פגישה. הרישום אינו חייב להיעשות על-ידי המארגן דווקא, זה יכול להיעשות על-ידי כל אדם אחר המוכן לקבל עליו את התפקיד. הרישום הפורמלי ביומן, של כל פגישה, צריך להיות בן מאתיים וחמישים עד חמש מאות מלים.

רישום זה צריך לכלול תאריך, זמן, משך הפגישה ומי היו האנשים הנוכחים בה. גם מיומנויות החשיבה שכוסו בחלק ה"לימוד הפורמלי" של הפגישה יירשמו. אין צורך לרשום במדויק את פריטי החשיבה שבהם משתמשים לתרגול המיומנויות, אלא את הפריטים המעשיים שבהם יש יישום רציני יותר של מחשבה. יש צורך להגדיר בבהירות את הבעיות או המשימות. אין צורך לרשום את שלבי החשיבה או התוצר - אלא אם כן עלה איזה רעיון יוצא דופן.

כאשר בפרויקט מסוים או בבעיה מקומית כלשהי מיושמת חשיבה רצינית, יש לשמור את הרישום של חשיבה זו בתיק פרויקט או בעיה, אבל בנפרד מן היום. כאן יכול להועיל רשמקול, שבעזרתו אפשר להקליט את סיכומי התוצר ואת החשיבה ה"רצינית" המתנהלת. מאוחר יותר אפשר לערוך רשימות - או לכתוב הערות על-סמך ההאזנה לקלטת.

הפעילויות המתנהלות בפגישה של מועדון חשיבה:

אעלה כאן על הכתב מבנה של פגישה אידיאלית, ורצוי לדבוק ככל האפשר במבנה זה. הסכנה הגדולה היא שמועדון חשיבה עשוי להתפרק וליהפך לפגישת שיחה או ויכוח והחברים יחדלו להופיע. ייתכן שבתחילה האנשים לא יאהבו את המסגרת הנוקשה של מבנה הפגישה המוצע, אבל במשך הזמן הם ילמדו להכיר בערכו - מאחר שמבנה כזה מאפשר לתרגל את החשיבה ולהפכה למהנה.

א. עניינים פורמליים

כאן נכללים: הקראת הדו"ח של הפגישה הקודמת; השמעת התנצלות של

אם אדם מסוים אינו מסתדר עם המארגן, הוא חופשי לעזוב את המועדון ולהצטרף למועדון חשיבה אחר. דיון והחלפת דעות הם דברים חשובים מאוד, אבל פוליטיקה ופולמוס רבים מדי פוגמים במטרה שלשמה הוקם המועדון.

מקום הפגישה של המועדון:

באופן כללי, פגישות אלו אמורות להתקיים בביתו של מישור. לעתים אפשרי גם סוג אחר של מקום מפגש שהוא זמין באותה עת. מקום הפגישה יכול להתחלף בסבב מבית לבית; במקרה כזה המארגן עובד עם האדם שבביתו מתקיימת הפגישה הבאה.

מספר האנשים במועדון:

מבחינה תיאורטית אין גבול למספר האנשים, אך יש גבול מעשי. שישה הוא המספר המקסימלי של אנשים היכולים לעבוד בקבוצה. מספר גדול יותר של אנשים דורש זמן רב מדי להאזנה לתוצר האישי (מה שהופק מהתרגילים) של כל אחד. כאשר מספר המשתתפים הוא שמונה, יש אפשרות לעבוד בשתי קבוצות בנות ארבעה אנשים כל אחת; כשישנם שנים-עשר איש אפשר לחלקם לשלוש קבוצות בנות ארבעה משתתפים או שתי קבוצות של שישה איש. מכל מקום, שנים-עשר אנשים הוא הגבול המקסימלי המעשי של מספר חברי מועדון. אם יש יותר אנשים, ניתן לחלק את חברי המועדון למספר מועדונים עמיתים.

אם אדם מחסיר שלוש פגישות רצופות, הוא יוצא מהקבוצה (אלא אם כן היה מאושפז בבית-חולים או נסע לתקופה ממושכת). חברים חדשים אפשר להזמין להצטרף לקבוצה כאורחים למשך שתי פגישות, ולאפשר לקבוצה לדון בשאלה - האם היא רוצה שהאורח יצטרף לקבוצה. שאלה זו צריכה להתנהל במסגרת דיון פתוח ולא בבחירה חשאית.

אלו שאינם יכולים להשתתף בפגישה; הצגת האורחים; הצגת הסידורים הארגוניים לעתיד.

הזמן: חמש דקות.

ב. רשימה של משימות חשיבה

- על מה נחשוב?

לא קל למצוא נושאים לחשיבה. התרגילים המובאים בסוף כל פרק בספר מספקים מספר נושאים לחשוב עליהם; יש להשתמש בנושאים אלה לתרגול מיומנות החשיבה שבה עוסקים.

החלק הראשון של כל פגישה מיועד להעלאת הצעות מצד החברים בקשר לנושאים נוספים לחשיבה וכן משימות, בעיות וכו'. אלה יירשמו באופן כזה שניתן יהיה לתייק אותם בתיק ה"קטלוג". חברים אמורים לחשוב על דברים אלה בין הפגישות ולצייןם. הפריטים יוכלו לכלול:

פריטי-תרגול: אלה מיועדים במיוחד לתרגול של טכניקות החשיבה. יש לזכור כי חייבים להיות גם פריטים משעשעים - לא כל הפריטים חייבים להיות כל-כך רציניים. הם גם יכולים להיות פריטים הקשורים בנושאים שאינם נוגעים ישירות לחברים (פריטים מרוחקים).

פריטים אישיים: אלה כוללים בעיות, משימות, או קשיים שבהם נתקלו חברי המועדון (או חברים של החברים). אלו קשיים הלקוחים מן החיים. אפשר להציג אותם כפריטים הקשורים באדם שאינו נוכח, למשל: "יש לחבר שלי בעיה כזו..." או כפריטים הקשורים באדם הנוכח בפגישה: "לי יש בעיה כזו...". אם העניין דחוף מאוד או שהוא נושא בוער, אפשר לטפל בו בפגישה הנוכחית במקום להכניס אותו לרשימת הנושאים המופיעה בתיק.

פריטים מקומיים: אלו עניינים השייכים לקהילה המקומית. כך הופכת החשיבה להיות רלוונטית יותר, נוגעת לאנשים המשתתפים, וממילא גם מעניינת יותר. נושא מקומי יכול גם להתפתח לפרויקט.

פריטי פרויקט: אלו הצעות ספציפיות לפרויקטים. פרויקט כרוך בחשיבה שעתידה להתפתח לכלל פעולה. זה יכול להיות פרויקט מקומי - איסוף כסף למטרות צדקה; עזרה לצעירים טעוני טיפוח; מחאה על פגיעה בסביבה וכו'. באין פרויקט אחר, כל מועדון חשיבה יארגן מסיבה אחת לחודשיים. ייתכנו גם הצעות לפרויקטים חדשים, או שבעת הטיפול בפרויקט הנוכחי יכולות לעלות בעיות חדשות, ואפשר להציע אותן כבעיות שיטופלו בהמשך.

נושאים עולמיים: אלו פריטי חשיבה רציניים שעשויים לגעת במתרחש מחוץ לקהילה, בארץ או בעולם. כאן יכולים להיכלל בעיות סמים, אפקט החממה, בעיות אבטלה, חוסר בדור, סכסוכים מיוחדים, גזענות, שוויון-זכויות, טיפול באידס וכו'.

הזמן: עשר עד חמש-עשרה דקות.

(אם הזמן אינו מספיק, אפשר רק לרשום את הפריטים הללו ולתת את הרשימות למארגן).

ג. למידת מיומנויות ותרגולן

זהו החלק החשוב ביותר של הפגישה. בחלק זה לומדים אחת מן המיומנויות המתוארות בספר זה או בתכנית החשיבה CoRT. צריך שלחברים יהיה העתק של הספר או של החומר שעליו הם עוברים. יש לקיים דיון קצר כדי להבטיח שלכל אחד מהחברים ברור מהי המיומנות הנדונה. כאשר המועדון כולל גם חברים צעירים, יכול הורה או מבוגר אחר לקבל על עצמו ללמד את המיומנות.

תרגול המיומנות בא מיד לאחר-מכן. פריטים מיוחדים יוצגו עבור כל פריט תרגול. תרגול הפריטים אפשר שיעשה על-ידי כל אחד בנפרד, או במסגרת קבוצות קטנות המחליפות ביניהן רעיונות ומוציאות בסוף התרגיל תוצר מוגמר אחד. משך הזמן לפריט יהיה כשתיים, שלוש או ארבע דקות. יש צורך לפחות בחמישה או שישה פריטי תרגול על-מנת ללמוד את מיומנויות החשיבה השונות. התוצר שהוזכר, של יחיד או של קבוצה, אינו כה חשוב לגבי פיתוח המיומנות, אך הוא חשוב לפיתוח המוטיבציה. אם אתה חושב

על משהו, אתה רוצה שמישהו ישמע מהו התוצר שלך. התוצר חייב להיות קצר ככל האפשר - ללא כל ויכוחים או דיונים על הנקודות המועלות על-ידי יחידים. ולא - יגזול חלק זה של הצגת התוצר את רוב הזמן. עדיף לתרגל חמישה פריטים עם תוצרים קצרים מאשר שני פריטים עם תוצרים מפורטים.

הזמן: ארבעים וחמש דקות.

ד. הערות על מיומנויות החשיבה

הלימוד והתרגול של מיומנות חשיבה מסוימת צריך שיהיה מלווה בדיון על מיומנות זו. מטרת הדיון היא לבסס ולחזק את לימוד המיומנות.

1. יש להיות בטוחים שלכולם ברורה המיומנות
2. יש לדון בתועלת שאפשר להפיק מהמיומנות
3. יש לבחון את היישום של המיומנות.

כפי שצינתי במקום אחר, דיונים אלו חייבים תמיד להיות דיונים בונים (קונסטרוקטיביים) - "מה אני יכול להשיג מזה?". הסיבה היא, שאם מבקשים מאנשים למצוא נקודות שליליות (שהרי הם התבקשו למצוא הן נקודות חיוביות והן נקודות שליליות), הם יעשו מאמץ לעשות זאת. נקודות שליליות אלה, גם אם הן שוליות, עשויות להיות מעתה מקושרות עם המיומנות המסוימת ובכך להפחית מן התועלת הטמונה בה. במודל של הנגר, למשל, נוכל לומר כי כאשר מסור מנסר, הוא משאיר קצוות חדים, או כי המקצועה עלולה להחליק ולחתוך את ידך - אבל בסך הכול המסור והמקצועה הם כלים מאוד מועילים.

הזמן: עשר עד חמש-עשרה דקות.

ה. שימוש בחשיבה לעניינים אישיים

וזהו הזדמנות לחברי המועדון להקדיש לבעיה או למשימה אישית חשיבה מיומנת. אפשר לנסח את הבעיה בגוף שלישי: "יש לי חבר ולו בעיה זו", או לטפל בה ישירות - "זו הבעיה שלי".

חשוב מאוד שאנשים לא יצפו לניסים ונפלאות. לא הייתי מצפה שיופק משהו מקורי באמת או מועיל במשך יותר מ-20% מהזמן.

חשוב ששלב זה לא יחרוג ממסגרת הזמן שהוקצב לו.

את הפריט אפשר לקחת מ"קטלוג" הפריטים או שהוא יכול להיות בעיה טרייה שזה עתה התעוררה.

השיקולים בבחירת הפריט הם - שניתן יהיה לתרגל בעזרתו מיומנות חשיבה ספציפית אחת ושלא ייהפך להיות בבחינת "דיון כללי מועיל".

הזמן: עשרים עד שלושים דקות.

ו. יישום לעניינים מקומיים

הבעיה או המשימה המסוימת יכולים לבוא מן הקטלוג או להיות "טריים". עניין מקומי הוא כזה הנוגע לקהילה המקומית. כלומר, שזהו פריט גדול יותר מאשר פריט אינדיווידואלי או משפחתי, אך קטן יותר מבעיה הנוגעת לכל הארץ או לחברה בכללה.

הרלוונטיות של הבעיה - זו הנקודה החשובה כאן. כלומר, חייבים להביא בחשבון, בקפידה, שיקולים של אנשים, ערכים והשלכות שעשויים גם לעורר אי-הסכמות וויכוחים.

בנקודה זו הבעיה המקומית (או המשימה או התכנון) מיועדת לחשיבה בלבד. אם חברי המועדון יחליטו כי הם רוצים גם לעשות משהו בקשר לזה, ניתן יהיה להפוך את הבעיה לפרויקט ספציפי.

חשוב שתוצאת החשיבה תיקבע בבהירות - כמסקנה או כתוצאה מסוג כלשהו.

הזמן: עשרים עד שלושים דקות.

ז. דיווח וחשיבה על הפרויקט

בפרויקט מעורבת חשיבה שהתוצר שלה הוא פעולה העומדת להתבצע.

הואיל וההדגשה של מועדוני החשיבה היא על פעולנות (operacy) ויעילות, צריך שתמיד יהיו פרויקטים זמינים; ולא - הפעילות החשיבתית יכולה להפוך לדיון, לוויכוח ולהרהורים בלבד.

הפרויקטים הראשונים שנבחרים חייבים להיות קטנים וכאלה שעשוי להיות להם תוצר. ככל שנבנים הביטחון העצמי והמיומנות, הפרויקטים יכולים להיות יותר יומרניים.

לכל פרויקט יישמר "תיק פרויקט" - בנפרד מיומן המועדון.

בפרויקט מטפל צוות הפרויקט, המורכב מראש צוות (מתנדב) וממספר חברים.

יש מספר דברים שאפשר לראותם במסגרת סעיף זה:

1. לדרון ולבחור פרויקט

2. לחשוב על אופן ביצוע הפרויקט

3. לדווח על התקדמות הפרויקט

4. להגדיר תחומי מוקד חדשים ובעיות שהתעוררו, הדורשים מחשבה.

לא כל החשיבה על הפרויקט חייבת להתרחש בפגישות מועדון החשיבה בלבד. חברי צוות הפרויקט יכולים להיפגש גם במקומות אחרים ובזמנים אחרים ולהקדיש זמן לחשיבה נוספת.

כאשר אין פרויקטים נוספים (וגם אם יש) על המועדון לקיים מסיבה, אחת לחדשיים. יש להשתדל שבכל פעם תישא המסיבה אופי אחר. ניתן גם להזמין למסיבה אורחים מבחוץ.

הזמן: שלושים עד ארבעים וחמש דקות.

ח. נושאים עולמיים

החשיבה בחלק זה מוקדשת לנושאים גדולים יותר וחשובים יותר העומדים ברומו של עולם. לגבי פריטים אלה המועדון לא יוכל לעשות הרבה. למרות זאת, הפעלת חשיבה על נושאים אלה עשויה להיות דבר מועיל. נושאים כגון אלה יכללו, למשל: חובות העולם השלישי; שרפת היערות הטורפיים; בעיות פליטים; שימור האנרגיה; השפעת הטלוויזיה על הפוליטיקה; משברים בחינוך; הידרדרות בשכונות המצוקה וכו' וכו'.

הנושאים יכולים להילקח מן הקטלוג או להיגזר מתוך החדשות השוטפות. לדוגמה, אתה יכול להוציא מעיתון הבוקר נושא מסוים ולדון בו.

חייב להיות כאן דגש על יישום מכוון של טכניקות החשיבה ולא ניהול שיחה סתם והחלפת דעות. סעיף זה יכול בקלות להידרדר לדרגה של הפגנת דעות, ללא חשיבה רבה מדי.

הזמן: עשרים וחמש עד שלושים דקות.

ט. סיום

עריכת השלמות והעלאת פרטים ארגוניים לסיום (לדוגמה, פרטים על הפגישה הבאה) וכן עניינים אחרים.

הזמן: חמש דקות.

הזמן הכולל של הפגישה

הזמן הכולל מסתכם כאן במינימום של 150 דקות (שעתיים וחצי) ובמקסימום של 210 דקות (שלוש שעות וחצי).

את הזמן הכולל ניתן לקצר בדרכים הבאות:

1. אין צורך לעבור על כל סעיף בכל אחת מן הפגישות. כאשר הפגישות קצרות, אפשר לשנות את הפריטים מפגישה לפגישה. לדוגמה, בפגישה אחת יכול להיכלל פריט מקומי, ובפגישה שאחריה פריט אישי.

2. ניתן לקצר את הזמן המוקדש לכל סעיף. הזמנים שאותם הצעתי מתייחסים לפגישות ארוכות. ייתכן שמספיק יהיה להקדיש חמש דקות לכל פריט.

משך הזמן היחיד שאותו אין לקצר הוא משך הזמן המוקדש ללימוד ולתרגול מיומנות החשיבה. זמן זה ייארך לא פחות משלושים דקות. את הזמן המוקדש ל"הערות" ניתן לקצר או אף לדלג עליו בפגישות קצרות.

לדוגמה, פגישה בת שעה אחת תכלול עניינים פורמליים (חמש דקות), לימוד מיומנות חשיבה (שלושים דקות), סעיף אחד של יישום מיומנות החשיבה (עשר דקות), חשיבה על פרויקט ודיווח עליו (עשר דקות) וסיכום (חמש דקות).

חשוב לקבוע את משכי הזמן של הסעיפים השונים מראש ולא להיגרר מרגע לרגע. אין לחשוש לקטוע את החשיבה בכל רגע, גם אם נדונים בה עניינים חשובים.

חומר

ספר זה מספק חומר על מיומנויות החשיבה הבסיסיות הדרוש למועדוני החשיבה. בפגישה אחת יש לתרגל רק מיומנות חשיבה אחת. עדיף, למעשה, להקדיש שתי פגישות לכל מיומנות חשיבה - ולעתים, כאשר המיומנויות מסובכות, אף זמן רב יותר. אחרי-כן אפשר לעבור לתכנית החשיבה CoRT (שיצאה לאור ע"י SRA) במלואה, ויש כמובן חומר נוסף.

כל מועדון חשיבה בונה לעצמו את ה"קטלוג" שלו של משימות חשיבה ופרויקטים. במשך הזמן ניתן להפיק קטלוג כולל, שהוא תוצר של שיתוף

פעולה בין כמה מועדוני חשיבה.

מוטב ללמוד ולתרגל כלי חשיבה ספורים בלבד ולהיות מסוגל להשתמש בהם ביעילות, מאשר לקרוא הרבה חומר. העיקר כאן אינו להבין את תהליך החשיבה אלא לרכוש את היכולת להשתמש במיומנות החשיבה.

אימון

במשך הזמן ייתכן שאפשר יהיה לארגן הכשרה מיוחדת לאלה הרוצים להקים מועדוני חשיבה.

רישום של מועדוני חשיבה

כל מועדון יכול לעמוד ברשות עצמו, ולעבוד על לימוד ותרגול מיומנויות החשיבה.

אני אנהל רישום של מועדוני החשיבה היעילים ביותר. מועדון אינו יכול להיות רשום אלא אם כן ניהל לפחות חמש פגישות רצופות. יש לשלוח אלי העתקים של רישום הפגישות של המועדון יחד עם דיווח כללי.

סיכום

מועדוני החשיבה מספקים מסגרת פורמלית וקבועה לפיתוח מיומנויות החשיבה ולהפיכת החשיבה לחוויה מהנה - כמו ספורט או תחביב. מוצגים כאן רק ראשי פרקים לגבי הדרך שבה מועדון כזה צריך לפעול. הנושא של מועדוני חשיבה הוא נושא נפרד מהתכנים המופיעים בספר הזה. בתכנים אלה ניתן להשתמש באופן חופשי גם ללא המסגרת של מועדון חשיבה.